Martti Turtola

PRESIDENTTI K.J. STÅHLBERGIN KYYDITYS JA SUOMALAIS-RUOTSALAINEN SOTILAALLINEN YHTEISTYÖ 1930

Sotilaallisen yhteistyön tausta

Ajatus suomalais-ruotsalaisesta sotilaallisesta yhteistyöstä on yhtä vanha kuin Suomen itsenäisyys. Virallisen Ruotsin pidättyvästä asenteesta huolimatta osallistui vuonna 1918 Suomen vapaussotaan runsas tuhat ruotsalaista sotilasta, joista hiukan alle sata oli upseereja.[1] Sekä rintamajoukoissa että valkoisen armeijan päämajassa palvelleet ruotsalaiset upseerit muodostivat 1920- ja 1930-luvuilla sekä talvisodan aikana Suomen sotilaallista avustamista ajaneiden piirien ytimen.

Eräänlaisena sotilaallisen yhteistoiminnan ohjelmanjulistuksena voidaan pitää majuri Axel Rappen vuonna 1923 julkaisemaa sotilaspoliittista tutkielmaa "Sveriges läge", jossa kirjoittaja asettuu varauksettomasti Suomen sotilaallisen avustamisen kannalle. Venäjän muodostaman uhan kompensoimiseksi Rappe ehdotti solmittavaksi puolustusliiton Suomen ja Ruotsin välille. Suunnitelma olisi toteutuessaan merkinnyt sitä, että Ruotsi olisi lähettänyt Suomeen 5—6 divisioonaa apujoukkoja.[2]

Julkinen keskustelu suomalais-ruotsalaisesta puolustusliitosta sai pikaisen lopun syksyllä 1923 Ruotsin hallituksen jouduttua ottamaan siihen virallisesti kantaa. Pääministeri Ernst Tryggerin johtaman konservatiivisen hallituksen ulkoasiainministeri Carl Hederstierna oli yllättäen esittänyt eräässä tilaisuudessa pitämässään puheessa, että Ruotsi solmisi puolustusliiton Suomen kanssa. Kansainliiton jäsenyys velvoitti myös Ruotsia antamaan tarvittavaa sotilaallista apua Suomelle.[3] Tryggerin hallitus reagoi nopeasti ulkoministerinsä puheeseen sanoutuen siitä irti. Vilpittömässä tarkoituksessa toiminut mutta tukea vaille jäänyt ministeri Hederstierna joutui eroamaan hallituksesta. Vahingosta viisastuneena varottiin myöhemmissä suomalais-ruotsalaisissa yhteistyökaavailuissa visusti puhumasta puolustusliitosta.

Vaikka puolustusliittosuunnitelmat näyttivät kärsineen Hederstiernan puheen yhteydessä haaksirikon, alkoi yhteistyö versota vähin äänin ensin Suomen ja Ruotsin puolustusministeriöiden ja myöhemmin yleisesi-

kuntien välillä. Suomen puolustusministeriö (alk. sotaministeriö) oli kiinnostunut Ruotsin mahdollisuuksista toimittaa sotamateriaalia Suomeen jo rauhanaikana sekä myös sotatilanteessa, Neuvosto-Venäjän hyökättyä maahan. Sotamateriaalin toimittaminen muodostuikin 1920- ja 1930-luvuilla aina talvisotaan asti erääksi suomalais-ruotsalaisten suhteiden koetinkiveksi.

Presidentinvaihdos vuonna 1925 merkitsi ratkaisevaa käännettä suomalais-ruotsalaisille suhteille myönteiseen suuntaan. Maiden väliseen lähentymiseen kylmäkiskoisesti suhtautunutta K.J. Ståhlbergia seurasi tasavallan presidentiksi avoin ja yhteistyöhalukas Lauri Kr. Relander. Erityisesti sotilaallisten suhteiden kehittymistä Ruotsin kanssa edesauttoi yleisesikunnan päällikön vaihdos vuonna 1924, jolloin kenraalimajuri Oskar Enckelliä seurasi väliaikaiseksi yleisesikunnan päälliköksi everstiluutnantti A.E. Heinrichs ja seuraavana vuonna viran vakinaiseksi haltijaksi eversti K.M. Wallenius.[4]

Kenraalimajuri Walleniuksen päällikkyyskaudella vuosina 1925—1930 kehittyivät Ruotsin ja Suomen yleisesikuntien väliset suhteet suotuisasti. Ruotsin yleisesikunnan päällikkö C.G. Hammarskjöld vieraili Suomessa yhdessä kapteeni C.A. Ehrensvärdin kanssa ja Wallenius puolestaan teki useampia matkoja Ruotsiin. Samanaikaisesti käynnistyi molemminpuolinen salaisten upseerivierailujen sarja, jonka yhteydessä tapahtui tietojenvaihtoa. Ruotsin yleisesikunnan tavoitteena oli saada Suomesta tarkat maan puolustuskykyä ja kuljetusmahdollisuuksia koskevat tiedot, joiden pohjalta voitiin laatia sotilaalliset avustussuunnitelmat. Tällä kertaa Suomen sotilaallista avustamista ei ollut tarkoitus tehdä puolustusliiton vaan Kansainliiton ns. sanktio- eli pakoteartiklan velvoitteen perusteella.

Ruotsin yleisesikunta yritti mm. vuoden 1927 yleistä puolustussuunnitelmaa esiteltäessä Carl Ekmanin hallitukselle, taivuttaa poliittista johtoa hyväksymään Suomen sotilaallinen avustaminen Kansainliiton peruskirjan 16 artiklan edellyttämässä tilanteessa. Yrityksen epäonnistuttua muodostivat asiaa ajaneet yleisesikuntaupseerit ryhmän, joka ryhtyi julkaisemaan "Ny Militär Tidskriftiä". Lehden palstoilla nuoret yleisesikuntaupseerit ajoivat selvin sanoin Suomen sotilaallisen auttamisen asiaa, ja he perustelivat sitä nimenomaan Kansainliiton jäsenyyden velvoitteilla. Ryhmän näkyvimmäksi julkiseksi kannanotoksi muodostui "Antingen-Eller" -nimisen kirjan julkaiseminen (jonka mukaan koko

ryhmää sitten alettiin nimittää) keväällä 1930.[5] "Antingen-Eller"-ryhmän edustamille mielipiteille merkitsi voittoa myös se, että eräitä ryhmän vaikutusvaltaisimpia upseereita nimitettiin kesällä 1930 asetetun Ruotsin vuoden 1930 puolustuskomission jäseniksi, jossa he saattoivat merkittävästi vaikuttaa valtakunnan puolustuksen suuntaviivoihin alkaneella vuosikymmenellä.

Ruotsin sotilasjohdon laatimat suunnitelmat olivat luonnollisesti Suomen kannalta suurimerkityksellisiä. Olihan Neuvostoliitto päässyt taloudellisesti jaloilleen vaikeiden interventiosotien jälkeen ja sen armeijaa oli alettu voimaperäisesti modernisoida mm. mekanisointia lisäämällä. Suomen ja Neuvostoliiton välinen voimien epäsuhta kehittyi Suomen kannalta aikaa myöten yhä vaarallisemmaksi. Suomen poliittinen johto ja sotilasjohto toimivat tahollaan tilanteen korjaamiseksi ajamalla Kansainliitossa läpi ns. finanssiapualoitteen, jonka perusteella uhatussa asemassa olevat valtiot voisivat välittömästi saada taloudellista tukea. Finanssiaputoimintaa sekä asevarustelujen supistamiskonferenssia valmistelemaan asetetussa Erichin komiteassa kaavailtiin myös ns. regionaalisten avustusmekanismien luomista, joiden mukaan määrätyt lähimmät valtiot olisivat ensi sijassa velvollisia antamaan taloudellista ja sotilaallista apua hyökkäyksen kohteeksi joutuneelle. Suomen tapauksessa tämä olisi merkinnyt Ruotsin sitomista automaattisesti maan puolustamiseen.[6]

Presidentti Ståhlbergin kyydityksen tausta

Edellä kuvattu suomalais-ruotsalainen sotilaallinen yhteistyö näytti yllättäen syksyllä 1930 joutuneen uhatuksi. Lokakuun 14. päivänä entinen tasavallan presidentti K.J. Ståhlberg pakotettiin aamukävelyllään Kulosaaressa nousemaan autoon, jossa hänet kyydittiin Joensuuhun. Täällä kyyditsijät vapauttivat hänet ja tarjoutuivat jopa kuljettamaan presidentin ja mukana seuranneen rouva Ståhlbergin takaisin Helsinkiin.

Kyydityksjuttu kokonaisuudessaan on edelleenkin mysteerio, jota historiantutkimus ei ole kyennyt kuluneen viidenkymmenen vuoden aikana selvittämään.[7] Samanaikaisesti Sortavalassa tarkastusmatkalla olleet kenraalimajuri K.M. Wallenius ja eversti Eero Kuussaari pidätettiin

myöhemmin epäiltyinä syyllisiksi Ståhlbergin kyydityksen käynnistämiseen. Poliisikuulusteluissa upseerit joutuivat painostuksen alaisina laatimaan tunnustuksen, ja kihlakunnanoikeudessa kenraali Wallenius tuomittiin kolmen vuoden kuritushuonerangaistukseen sekä erotettavaksi virasta. Hovioikeudessa tuomio laski, kunnes korkein oikeus vapautti yleisesikunnan päällikön kaikista rangaistuksista ja korvausvelvollisuuksista heinäkuussa 1931.[8]

Kyydityksen todellisia taustavoimia ei ole pystytty osoittamaan, mutta on ilmeistä, että muiden sisäpoliittisten tavoitteitten lisäksi kyydityksen toimeenpanijat halusivat sotkea yleisesikunnan päällikön juttuun mukaan ja siten aiheuttaa hänen syrjäyttämisensä.[9] Mikäli kyseessä oli poliittinen provokaatio, niin sen suunnittelijat onnistuivat Walleniuksen tapauksessa: tasavallan presidentti L.Kr. Relander vapautti hänet yleisesikunnan päällikön virasta vain vajaat kaksi viikkoa kyydityksen jälkeen.[10] Wallenius ei — toisin kuin esimerkiksi KKO:ssa tuomittu eversti Kuussaari — päässyt enää rauhan aikana puolustusvoimien palvelukseen.

Ståhlbergin kyyditys käynnisti myös ulkomaisissa lehdissä ja diplomaattipiireissä todellisen huhujen myllyn. Spekulaatioiden mukaan Ståhlbergin kyyditys oli tarkoitettu lähtölaukaukseksi oikeistovallankaappaukselle, jonka takana uskottiin olevan Puolan. Kyseessä olisi siten ollut joidenkin upseeripiirien halu kehitellä Puolan tuella omaa ulkopoliittista linjaa, jonka tavoitteena olisi ollut selkkauksen aikaansaaminen Neuvostoliiton kanssa.[11] Puolan mahdollinen sekaantuminen Suomen ulkopolitiikkaan koettiin Ruotsissa uhkaavana, sillä se veisi pohjan pois sekä Ruotsin ulkopolitiikan että sotilasjohdon tavoitteilta. Olihan Ruotsin suomenpolitiikan suurena tavoitteena ollut aina 1920-luvun alusta alkaen Suomen pitäminen irti reunavaltiopolitiikasta, jonka katsottiin vaikuttavan haitallisesti Pohjolan tasapainoon.[12]

Ruotsin ulkomaanedustus sekä lehdistö seurasivat mustasukkaisesti Suomen kaikkinaista kanssakäymistä Puolan kanssa. Kenraali Walleniuksen keväällä 1930 Varsovaan tekemä matka tulkittiin osoitukseksi Puolan aktiviteetin lisääntymisestä Suomessa.[13] Itse asiassa Suomen sotilasjohdolla sen enempää kuin Walleniuksella henkilökohtaisestikaan ei ollut erityisen läheisiä suhteita Puolaan. Yhteistoiminta puolalaisten kanssa supistui lähinnä tiedustelutietojen vaihtoon mutta samaa toimintaa harjoittivat ylipäätään kaikki läntiset valtiot keskenään.[14]

Ståhlbergin kyydityksen liittyvät ulkopoliittiset kytkennät tulivat yllätyksenä Suomen hallitukselle. Sitä vastoin hallitus oli kyllä varautunut sisäpoliittiseen liikehdintään, olihan maassa käyty Lapuanliikkeen painostuksen alaisena ns. kommunistilakien merkeissä ennennäkemättömän kova vaalitaistelu. Siltä varalta, ettei kommunistilakien taakse tulisi vaaleissa riittävää enemmistöä, oli valtion ylin johto, presidentti Relander, pääministeri P.E. Svinhufvud ja puolustusministeri Hugo Österman ryhtyneet varotoimiin.

Ulkoministeri Procopé ryhtyy toimenpiteisiin

Kun pääasiassa Ruotsin lehdistön kautta alkoi levitä huhuja, joiden mukaan Puola olisi ollut Ståhlbergin kyydityksen takana, aloitti ulkoministeri Hjalmar J. Procopé välittömästi vastatoimenpiteet ottamalla käsiinsä henkilökohtaisesti asian tutkimisen yleisesikunnassa. Aluksi hän oli epäillyt ja pelännytkin Walleniuksen yrittäneen rakentaa ulkoministeriön tietämättä jonkinlaista omaa ulkopoliittista linjaansa. Tutkittuaan yleisesikunnassa Walleniuksen toimintaa ja havaittuaan, ettei tällaiseen pelkoon ollut syytä, hän rauhoittui.[15]

Ulkoministeri Procopé oli huolestunut Puolaa koskevien huhujen haitallisista vaikutuksista Suomen ja Ruotsin suhteisiin ja erityisesti sotilasviranomaisten välisiin yhteistoimintasuunnitelmiin. Dementoidakseen tämänsuuntaiset huhut ulkoministeri kutsui 25. 10. 1930 Ruotsin asiainhoitajan Herbert Ribbingin luokseen. Procopé halusi vakuuttaa Ribbingin kautta liberaalisen Carl Ekmanin hallituksen ulkoministerille F. Ramelille, ettei Ståhlbergin kyydityksessä ollut kyse ulkopolitiikasta, eikä sitä ollut yhdistettävä yleisesikunnan päällikön toukokuussa 1930 tekemään Varsovan matkaan. Päinvastoin, Wallenius oli osoittanut suurta sympatiaa ja yhteistyöhalukkuutta Ruotsia kohtaan.[16]

Vain kolme päivää edellisen keskustelun jälkeen kutsui Procopé Ribbingin uudelleen luokseen ja pyysi tätä vielä kerran esittämään hallitukselleen vakuutuksen siitä, ettei Walleniuksen jutulla ollut mitään ulkopoliittista merkitystä. Walleniuksen henkilökohtaiset sekä yleisesikunnan paperit oli tutkittu Procopén henkilökohtaisella johdolla, eikä niissä ollut ilmennyt mitään epäilyttävää. Ulkoministeri ei ollut havainnut Walleniuksen yleisesikunnan päällikkyyskaudellakaan mitään sellaista,

joka olisi viitannut huhuissa mainittuihin suunnitelmiin. Wallenius oli luonnollisesti virkansa puolesta joutunut neuvottelemaan ulkomaisten kollegoidensa kanssa erilaisista mahdollisista sotatilanteista. Lukuisten keskustelujen sekä Walleniuksen tuntemuksen perusteella Procopé vakuutti Ribbingille yleisesikunnan päällikön edustavan sekä järkeviä että hyvin varovaisia näkökulmia ulkopolitiikassa.[17]

Ulkoministerin kaksi keskustelua Ribbingin kanssa osoittautuivat vasta alustaviksi vedoiksi Procopén suunnittelemassa laajemmassa toiminnassa tilanteen tasapainottamiseksi. Svinhufvudin hallitus päätti esittää virallista tietä demarchén Ruotsille. Suomen Tukholman lähettiläs, ministeri Rafael Erich jätti lokakuun viimeisenä päivänä 1930 ulkoministeri Ramelille muistion, jossa todettiin, ettei Walleniuksen jutun tutkimusten yhteydessä ollut ilmennyt mitään ulkopoliittisiin kysymyksiin ja esimerkiksi Suomen ja reunavaltioiden välisiin yhteisiin suunnitelmiin viittaavaa. Sitä paitsi ulkoministeriö oli — muistion mukaan — aina tarkasti seurannut kenraali Walleniuksen toimintaa, ja oli saanut häneltä selonteot ulkomaanmatkojen jälkeen. Walleniuksella ei myöskään ollut virka-asemassaan mahdollisuuksia solmia sopimuksia ulkovaltojen kanssa.[18]

Kuten edellä on jo viitattu, Procopéta huolestutti Walleniuksen jutun mahdollinen haitallinen vaikutus Suomen ja Ruotsin välisiin sotilaallisiin suhteisiin. Kosketellakseen näitä varsin arkaluontoisia kysymyksiä, ulkoministeri kutsui vielä kolmannen kerran Ruotsin asiainhoitajan luokseen. Hän viittasi luottamuksellisten suhteiden merkitykseen maiden välisessä sotilaspoliittisessa kanssakäymisessä.[19] Korostettuaan vielä kerran kenraali Walleniuksen suomalais-ruotsalaista sotilaallista yhteistyötä kohtaan tuntemaa suurta sympatiaa, ulkoministeri pyysi Ribbingiä esittämään hallitukselleen seuraavanlaisen lausunnon: 1. Ulkoministerin harras toivomus on, *että luottamuksellinen yhteistyö Suomen ja Ruotsin yleisesikuntien välillä voisi jatkua.* (allev. alkuperäistekstissä). 2. Suhteissa eteläisiin naapurimaihin Suomen edut hoidetaan kaikella sillä varovaisuudella, jonka ruotsalaiset hyvin tuntevat, ja vältetään solmimasta minkälaisia suhteita tahansa. 3. Suomen ja Skandinavian suhteita jossain määrin vahingoittaneiden Suur-Suomi suunnitelmien yhteydessä viitattiin tasavallan presidentti Lauri Kr. Relanderin valtiopäivien avajaisissa pitämään puheeseen, jossa hän kiisti Suomen sisäpoliittisten tapahtumien vaikuttaneen maan ulkopoliittiseen linjaan. Lopuksi ulkomi-

nisteri Procopé sanoi olevan kauheata, mikäli *yhteenkuuluvaisuudentunne ja solidariteetti erityisesti pohjoismaiden sotilaspiireissä menetettäisiin.*[20]

Samana päivänä Procopé keskusteli Ruotsin sotilasasiamiehen, everstiluutnantti Nyqvistin kanssa Suomen ja Ruotsin välisistä sotilaallisista suhteista. Ulkoministeri toisti Ribbingille esittämänsä mielipiteet ja ilmaisi tyytyväisyytensä Suomen ja Ruotsin välille sotilaallisella alueella syntyneestä yhteistyöstä, jonka merkityksestä hän sanoi olevansa täysin selvillä. Kun Procopé toimi Helsingissä, työskenteli ministeri Erich tahollaan Tukholmassa luottamuksen palauttamiseksi. Hän piti ulkoministeri Ramelia ja kabinettisihteeri Henningsiä ajan tasalla ja toimitti heille yhteenvedot uusimmista Helsingistä saapuneista Walleniuksen juttua koskeneista tiedoista.[21]

Hallitus päättää lähettää Zilliacuksen ja Karikosken Tukholmaan

Suomen hallitus sekä puolustusvoimien johto pitivät ensiarvoisen tärkeänä Suomen ja Ruotsin välisten sotilaallisten suhteiden häiriintymätöntä kehitystä. Suhteiden salassapidon ja arkaluonteisuuden vuoksi päätti hallitus turvautua suoriin yksityisiin kontakteihin lähettämällä kaksi tärkeässä asemassa toimivaa yleisesikuntaupseeria Ruotsin pääministerin sekä korkeimman sotilasjohdon luokse.[22] Kun ulkoministerillä oli rutiininomainen keskustelu maataloustuotteiden viennistä Ruotsin asiainhoitajan kanssa, hän mainitsi lopuksi erityisen luottamuksellisesti Suomen hallituksen suunnitelmasta lähettää yleisesikunnan tilastollisen- ja ulkomaaosaston päällikkö, eversti Per Zilliacus ja operatiivisen toimiston päällikkö everstiluutnantti V.A.M. Karikoski selvittämään Walleniuksen jutun Tukholmassa synnyttämää hämminkiä. Ulkoministeri esitti suullisesti Ribbingille hallituksessa hyväksytyn muistion sisällön, josta viimemainittu teki tarkat muistiinpanot. Procopé oli vielä tähdentänyt Ramelille tarkoitetun viestin olevan ehdottomasti henkilökohtainen: sitä ei oltu tarkoitettu edes Suomen Tukholmassa olevan lähettilään, ministeri Erichin tietoon.[23]

Procopén toiminnassa suomalaisupseerien Tukholmaan lähettämisen yhteydessä kiinnittyy huomio eräänlaiseen "kaksinaamaisuuteen". Hän

halusi osoittaa Ruotsin ulkoasiainjohdolle, että matka pidettiin salaisempana kuin sitten itse asiassa tapahtui. Päinvastaisista väitteistä huolimatta sai Tukholman lähettiläs edellämainitun muistion käyttöönsä yhtä hyvin kuin tasavallan presidentti L.Kr. Relander ja pääministeri P.E. Svinhufvud. Ei myöskään Zilliacuksen ja Karikosken esiintyminen Tukholmassa tapahtunut sellaisen salaisuuden verhoamana kuin Procopé sen esitti Ribbingille. Näiden tietojen mukaan eversti Zilliacus vierailisi ''virkavapaalla'' (lainausmerkit H.R.) ruotsalaista Sederholm-sukua olevan vaimonsa sukulaisissa, kun taas Karikoski osallistuisi Ruotsin yleisesikunnan pyynnöstä Venäjää koskevien tietojen yhteenvedon laatimiseen.[24] Todellisuudessa vierailu tapahtui paljon avoimemmin: Zilliacuksen ''sukulaisvierailusta'' ei ollut puhettakaan, Suomen sotilasasiamies oli vastassa vieraita laivarannassa ja neuvottelut käytiin ilman sen suurempia salailuja Ruotsin yleisesikunnan tiloissa.[25]

Procopén selvityksen mukaan oli Suomen hallitus katsonut olosuhteiden vaativan, että asianomaisille Ruotsin viranomaisille selvitettäisiin todellinen poliittinen tilanne. Upseerien varsinaisena tehtävänä oli todistaa Ruotsin yleisesikunnalle, että niin Suomen yleisesikunta kuin sen takana oleva Suomen hallituskin pitivät suuntautumista ''länteen'' suurimerkityksellisenä sekä toivoi yhteistyön entisestäänkin kehittyvän. Upseerit välittäisivät myös Suomen yleisesikunnan vakuutuksen siitä, ettei vastaavien yleisesikuntien kanssa ''etelässä'' suunniteltaisi mitään Ruotsin viranomaisten tietämättä.[26]

Ribbing ei voinut olla ihmettelemättä sitä hermostuneisuutta, joka näytti vallitsevan Suomen ulkoasiainjohdon sekä sotilasjohdon piirissä. Keskustelun päätteeksi Procopé oli vielä esittänyt hallituksensa toivomuksena, ettei Walleniuksen juttu aiheuttaisi mitään muutosta sotilasviranomaisten välisiin suhteisiin. Hän saattoi myös informoida Ruotsin asiainhoitajaa siitä, että tasavallan presidentti oli vast'ikään nimittänyt uudeksi yleisesikunnan päälliköksi kenraalimajuri Karl Lennart Oeschin, jonka toivottiin voivan vierailla mahdollisimman pian Ruotsin yleisesikunnassa.[27]

Puolustusministeri Hugo Österman sai tehtäväkseen kertoa Ruotsin Helsingin sotilasasiamiehelle, everstiluutnantti Gustaf Nyqvistille Zilliacuksen ja Karikosken matkasta. Nyqvist, jota Ruotsin yleisesikunta oli kaiken aikaa pitänyt tietämättömänä yhteistyöstä, hämmästyi kovasti kuultuaan suomalaisupseerien tehtävästä. Toisin kuin edeltäjänsä soti-

lasasiamiehenä, Frey Rydeberg tai seuraajansa Carlos Adlercreutz, Nyqvist ei kuulunut nuoremman upseeriston piirissä muodostuneeseen, Suomen aktiivista sotilaallista avustamista ajaneeseen ryhmittymään.

Miksi sitten hallitus päätti lähettää Tukholmaan juuri eversti Zilliacuksen ja everstiluutnantti Karikosken? Yleisesikunnan tilastollisen ja ulkomaaosaston osastopäällikkyys oli tietysti eräs syy Zilliacuksen valintaan — mutta ei ainoa. Valtiojohto saattoi pitää häntä täysin lojaalina silloisessa epävarmassa sisäpoliittisessa tilanteessa: presidentti Relander oli nimittänyt Zilliacuksen vähää aikaisemmin "valtakunnan poliisipäälliköksi", jonka tehtävänä oli toimia sisäasiainministeriössä maaherrojen ja suojeluskuntajärjestön kanssa yhteistyössä sisäisen järjestyksen turvaamiseksi.[28] Zilliacuksella oli siis tähän arkaluontoiseen tehtävään vaadittavaa poliittista luotettavuutta, maltillisuutta sekä kielitaitoa, sotilaallisen asiantuntemuksen lisäksi.

Karikosken etuna oli nimenomaan suomalais-ruotsalaisten suhteiden hyvä tuntemus: hän oli suhteiden hoidon kannalta keskeinen henkilö, ja hänen voidaan sanoa hallinneen yksityiskohdiltaan parhaiten sotilaalliseen yhteistyöhön liittyvät kysymykset.[29] Virka-asemansa vuoksi, operatiivisen toimiston päällikkönä, Karikoski oli jo usean vuoden ajan ollut läheisessä yhteydessä Ruotsin yleisesikuntaan, ja hän oli luonut myös henkilökohtaisia suhteita eräisiin ruotsalaisiin yleisesikuntaupseereihin, ennen muuta Carl August ja Gösta Ehrensvärdiin.[30]

Zilliacus sai tietää ensinnä puolustusministeri Östermanilta hallituksen päätöksestä lähettää hänet yhdessä Karikosken kanssa Tukholmaan. Pian tämän jälkeen kutsui sotaväen päällikkö, kenraalimajuri Aarne Sihvo upseerit luokseen saamaan matkaa koskevaa lisäinformaatiota. Sihvolta Zilliacus ja Karikoski kuulivat ulkoministeri Procopén olevan huolestunut Walleniuksen jutun vaikutuksista Suomen ja Ruotsin yleisesikuntien väliseen yhteistyöhön. Tästä syystä oli hallitus päättänyt toimia kiireesti ja lähettää jo samana päivänä kaksi upseeria Ruotsiin selvittämään mielialoja. Sotaväen päällikkö jätti upseereille asiapapereita, joista ilmeni, kuinka pitkälle Suomen yhteistoiminta Ruotsin yleisesikunnan, meriesikunnan ja eräiden teollisuuspiirien kanssa oli edennyt. Suunnitelmista ilmeni, että Neuvostoliiton hyökättyä muodostaisi Ruotsi Suomen ainoan henkireiän länteen. Avustussuunnitelmien toteutuminen olisi mahdollista vain, jos pystyttäisiin vaikuttamaan Ruotsin yleiseen mielipiteeseen ja saataisiin se vakuuttuneeksi Suomen kyvystä ja

mahdollisuuksista säilyä itsenäisenä valtiona. Sihvon mukaan oli Walleniuksen juttu horjuttanut tätä uskoa, erityisesti siksi, että yleisesikunnan päällikkö oli ollut Ruotsissa hyvin tunnettu ja arvossapidetty henkilö.[31] Siihen, miten Zilliacuksen ja Karikosken olisi selitettävä Ståhlbergin kyyditys ja mahdollinen yleisesikunnan päällikön sekaantuminen siihen, ei Sihvo pystynyt antamaan selviä ohjeita. Hän kehotti heitä selvittämään asian parhaaksi katsomallaan tavalla![32]

Sotaväen päällikön käskynjaolta Zilliacus ja Karikoski poistuivat ulkoministeri Procopén luokse saamaan lisäohjeita. Procopé, joka oli hyvin selvillä yleisesikuntien välisistä suunnitelmista, loi lyhyen katsauksen suhteiden kehitykseen. Keskustelun aikana Karikoski vielä täydensi esitystä eräiden yksityiskohtien osalta. Procopén ohjeiden mukaan upseereiden tuli vakuuttaa, ettei Walleniuksen juttuun liittynyt mitään ulkopoliittisia tekijöitä. Sitä vastoin Walleniuksen mahdollisista motiiveista ei ulkoministeri pystynyt antamaan sen parempia tietoja kuin Sihvokaan — hyvin ymmärrettävää, koska näitä motiiveja ei ollutkaan. Zilliacuksen ja Karikosken oli tyydyttävä selittämään tapahtuman syyt niin hyvin kuin taitaisivat.[33]

Keskustelut Tukholmassa

Zilliacuksen ja Karikosken saavuttua Tukholmaan oli Suomen Tukholman sotilasasiamies, majuri Bertel Rosenbröjerillä hyviä uutisia kerrottavanaan. Hänen mielestään Walleniuksen päällikkyyskaudella luotu yhteistoiminta ei ollut suuremmassa vaarassa, ja hän olikin hiukan yllättynyt yleisesikuntaupseerien saapumisesta. Mieliala Ruotsin upseeripiireissä ei ollut siinä määrin järkyttynyt Ståhlbergin kyydityksen johdosta kuin Suomessa ehkä oletettiin. Tavatessaan kapteeni C. A. Ehrensvärdin saivat suomalaisupseerit kuulla, että kenraalimajuri Bo Boustedtin nimityksen jälkeen yleisesikunnan päälliköksi oli sotilaallista yhteistyötä kannattava suunta vahvistunut niin paljon, ettei mitään muutoksia ollut pelättävissä.[34]

Tukholmassa avautuivat suomalaisupseereille ovet mahdollisimman korkealle tasolle pääministeri Carl Ekmanin kutsuttua heidät antamaan ensikäden selvitystä niihin sanomalehtikirjoitteluihin, joissa oli viitattu Suomen aikovan Puolan yllytyksestä ja taloudellisella tuella antautua ul-

kopoliittisiin seikkailuihin. Keskustelussa, jossa Zilliacus ja Karikoski luonnollisesti torjuivat kaikki väitteet Puolan vaikutuksesta, kosketteli Ekman myös Lapuanliikettä. Hän myönsi Ruotsissa ymmärrettävän ja hyväksyttävänkin kommunisminvastainen taistelu Lapuanliikkeen päämääränä, mutta ei sitä vastoin liikkeen käyttämiä keinoja. Ekman varoitti Ruotsin Länsipohjaa koskevan kiihoitustyön vahingoittavan maiden välisiä suhteita ja vaikeuttavan Suomelle myönteisen yleisen mielipiteen syntymistä. Ekman puhui myönteisessä sävyssä maiden välisestä sotilaallisesta yhteistyöstä, josta hän oli ainakin jossain määrin selvillä.

Rosenbröjeriltä ja Ehrensvärdiltä saadut ennakkotiedot kenraali Bo Boustedtin suhtautumisesta tilanteeseen pitivät yhtä totuuden kanssa. Vastaanottaessaan suomalaisupseerit oli Boustedt tyylilleen uskollisena pidättyvä — hän oli luonteeltaan erittäin sotilaallinen ja harvapuheinen — mutta keskustelussa hän ilmaisi edelleenkin kannattavansa yleisesikuntien välistä yhteistyötä. Sen konkreettisia muotoja oli hänen mielestään lisättävä mm. siten, että Suomen yleisesikunta luovuttaisi ruotsalaisille eräitä heidän toivomiaan tietoja. Yleisesikunnan päällikkö oli erityisen kiinnostunut Suomen rautateiden kuljetusjärjestelmästä sekä -kyvystä, koska vasta saatuaan nämä tiedot voisi Ruotsin yleisesikunta tehdä Suomen rautateiden todelliseen kuljetuskykyyn perustuvat laskelmat sanktioapujoukkojen kuljettamisesta Neuvostoliiton vastaiselle rintamalle. Boustedt oli myös hyvin suorapuheinen, ja hän tarkoitti sitä, mitä sanoi. Kritiikiltä eivät säilyneet suomalais-ruotsalaiset suhteetkaan, joita ei hänen mielestään kannattanut jatkaa entisellä pohjalla: keskustelujen ja juhlapäivällisten sijasta oli päästävä konkreettiseen yhteistyöhön.[36]

Ruotsin yleisesikunnassa oli tosin jo saatavilla olleen aineiston pohjalta yritetty tehdä mahdollisimman tarkat laskelmat Kansainliiton kehotuksesta lähetettävien sanktioapujoukkojen kuljettamisesta Suomeen. Boustedt ei kuitenkaan halunnut vielä tässä vaiheessa paljastaa lähetettäväksi suunniteltujen divisioonien lukumäärää. Apujoukkojen tarkan vahvuuden määritteleminen ei ollut poliittisistakaan syistä mahdollista, koska Ruotsin hallitus ei — Boustedtin kertoman mukaan — ollut antanut mitään takeita sanktiotoimintaa koskevassa kysymyksessä. Näiden takeiden saamiseksi harjoitti ns. Antingen-Eller -ryhmä voimakasta painostustoimintaa.[37] Keskusteltaessa sotilaallisen yhteistoiminnan yleisistä päämääristä, ruotsalaiset yleisesikuntaupseerit ilmaisivat vakaumuksenaan, että mikäli Neuvostoliitto uhkaisi Suomen itsenäisyyttä, syntyisi

Ruotsissa niin voimakas tarve auttaa naapurimaataan, että poliittisen johdonkin olisi taivuttava.[38]

Tietojenvaihdon nopeaksi käynnistämiseksi ehdotti Boustedt, että Suomeen voitaisiin lähettää yleisesikuntaupseeri, jonka tehtävänä olisi perehtyä kuljetusteknisiin seikkoihin. Vastavuoroisesti hän lupasi Suomen yleisesikunnalle Ruotsin kuljetusjärjestelmiä koskevat tiedot. Vasta tietojenvaihdon jälkeen voitaisiin asiallisella pohjalla neuvotella siitä, missä määrin ruotsalaiset voisivat sovelluttaa omaa kuljetusjärjestelmäänsä Suomen vaatimuksia vastaavaksi. Kysymys ratkesi siten, että Suomeen päätettiin lähettää Ruotsin yleisesikunnan liikenneosastolta kapteeni Carl H. Wrede. Jo perinteeksi muodostuneen tavan mukaan hän tulisi Helsinkiin epävirallisesti, "lomalle", jolloin matkasta ei ilmoitettaisi edes sotilasasiamiehelle.[39]

Kenraali Boustedt pyysi vielä saada keskustella kahden kesken everstiluutnantti Karikosken kanssa. Tässä tilaisuudessa Boustedt määräsi operatiivisen toimiston päällikön, kapteeni C. A. Ehrensvärdin toimimaan yhdysupseerina sotilaallista yhteistoimintaa koskevissa asioissa ja jatkuvan yhteydenpidon varmistamiseksi hänet oikeutettiin olemaan "yksityisessä" kirjeenvaihdossa Karikosken kanssa. Ehrensvärd, joka myös oli kutsuttu paikalle, sopi Karikosken kanssa jo eräistä tietojenvaihtoa koskevista kysymyksistä, ja hän lupasi tulla seuraamaan talvisotaharjoituksia Karjalan kannakselle sekä tutustumaan operaatiomahdollisuuksiin tällä alueella. Myöhemmin suomalaisupseereille avautui mahdollisuus keskustella useiden Ruotsin yleisesikunnan korkeitten upseerien kanssa mm. vieraiden kunniaksi järjestetyillä päivällisillä. Kaikissa keskusteluissa ilmeni sama valmius Suomelle annettavan sotilaallisen avun suhteen.[40]

Zilliacuksen ja Karikosken matka osoittautui tuloksselliseksi. Tapaamiset Ruotsin pääministerin sekä yleisesikunnan päällikön kanssa osoittivat, ettei Walleniuksen juttu ollut voinut vakavasti horjuttaa sotilaallisen yhteistyön perusteita. Päinvastoin neuvottelut vauhdittivat tietojenvaihtoa sekä uusia upseerivierailuja. Suomalaisupseereille jäi ehdottoman positiivinen kuva matkasta, jonka aikana kaikki Ruotsin puolustusvoimien viranomaiset olivat suhtautuneet heihin myötämielisesti. Walleniuksen juttua tosin valitettiin mutta samalla vakuutettiin, ettei se merkinnyt yhteistyön kannalta mitään. Missään tapauksessa se ei esimerkiksi aiheuttaisi yhteistyön päättymistä. Varsin perustellusti saivat

Zilliacus ja Karikoski sen käsityksen että vaikeudet oli voitettu ja yhteistyötä voitiin jatkaa — niin kuin sitten tapahtuikin.[41]

Matkalta palattuaan laativat Zilliacus ja Karikoski kaksi raporttia. Muistiossa "Yhteistoiminta Ruotsin kanssa" he päätyivät seuraaviin tuloksiin ja toimintasuosituksiin:

1. yhteistoiminta on välttämätöntä Suomelle materiaalin ja joukkojen saannin takia;
2. yhteistoimintaa on siten edistettävä kaikin voimin niin sotilaallisesti kuin ulkopoliittisestikin;
3. yhteistoiminnan kannalta on tärkeää, että Ruotsin sotavoimat ovat vahvistuneet;
4. yhteistoimintaa ajava valistustyö on Ruotsissa tuottanut tuloksia;
5. aitosuomalaisella agitaatiolla on Länsipohjassa turmiollinen vaikutus;
6. Walleniuksen jutun tapaisia skandaaleita on vältettävä, sekä
7. on ryhdyttävä luovaan sotilaalliseen yhteistyöhön.[42]

Utrikesdepartementin suhtautuminen

Erityisesti ruotsalainen osapuoli oli kuluneina yhteistyön vuosina korostanut salassapidon välttämättömyyttä. Tästä syystä Ruotsin virallinen ulkomaanedustus, niin lähettiläs kuin sotilasasiamieskin, oli pidetty kokonaan yhteistyön ulkopuolella. Yhtä vähän oli Suomen yleisesikunta tai ulkoministeriö antanut heille tietoja. Walleniuksen jutun selvittelyjen yhteydessä näytti kuitenkin uhkaavasti siltä, että tietoja pääsisi valumaan laajempiin piireihin kuin Ruotsin ulkoministeriö katsoi tarpeelliseksi. Ilmeisesti Suomen ulkoministeri oli mennyt liian suoraan asioihin kertomalla yhteistyöstä varsin avoimesti Ruotsin asiainhoitajalle. Samassa yhteydessä myös Ruotsin sotilasasiamies oli saanut ensi kerran tietää sotilaallisesta yhteistyöstä kaikessa sen laajuudessa.[43]

Kabinettisihteeri Erik Boheman utrikesdepartementista yritti korjata asiaa vähättelemällä sotilaallisen yhteistyön laajuutta Ribbingille lähettämässään muistiossa. Vetoamalla majuri Björnstjernalta saamiinsa tietoihin hän kuvasi yleisesikunnan päällikön ottaneen Zilliacuksen ja Karikosken vastaan "määrätyllä kylmäkiskoisuudella" ja antaneen heidän ymmärtää, että Walleniuksen juttu tulisi vaikeuttamaan yleisesikuntien

välillä "äärimmäisen rajoitetussa mitassa" alkanutta yhteistyötä. Bohemanin väitteen mukaan kenraali Boustedt oli pitänyt Walleniuksen juttua erityisen sekavana eikä se hänen mielestään voinut olla vaikuttamatta epäedullisesti siihen luottamukseen, jota Ruotsin yleisesikunta oli osoittanut suomalaisia kohtaan.[44]

Mikäli Suomen ulkoministeri vielä ottaisi esille kysymyksen sotilaallisesta yhteistyöstä, neuvoi Boheman Ribbingiä vastaamaan, että se oli aina ollut laadultaan rajoitettua, ja ettei Walleniuksen juttu voinut olla vaikeuttamatta sitä, varsinkin kun Ruotsissa ei tiedetty varmasti, mitä kaikkea siihen sisältyi. Boheman, jonka asemansa vuoksi kabinettisihteerinä sekä lisäksi vuoden 1930 puolustuskomission asiantuntijajäsenenä täytyi tietää sotilaallisen yhteistyön laajuudesta,[45] halusi kuitenkin yhä uudelleen painaa asiaa villaisella ja vakuuttaa Ribbingille tähän asti harjoitetun yhteistyön olleen äärimmäisen rajoitettua ja koskeneen etupäässä tietojen saantia Venäjältä.[46]

Toisaalta Bohemanilla oli vakavasti syytä epäillä Puolan sekaantuneen Walleniuksen juttuun, sillä hän oli saanut tätä koskevia tietoja varsin yllättävältä ja luotettavalta taholta — Suomen Tukholman lähetystön lähetystöneuvos C. E. Boreniukselta, joka taas oli väittänyt tietolähteekseen ulkoministeri Procopéta! Näiden tietojen mukaan Walleniuksen jutun tutkimusprosessin aikana olisi selvinnyt yleisesikunnan päällikön saaneen mm. rahoituksen muodossa tukea Puolasta, mutta Suomen hallitus halusi salata asian ja antaa Walleniuksesta tässä suhteessa syyttömän kuvan.[47] Boreniuksen epälojaalisuutta vielä korostaa se, että samanaikaisesti kun hän kertoi perättömiä tietojaan Bohemanille vakuutti Suomen Tukholman lähettiläs ulkoministeri Ramelille, ettei tutkimuksissa ollut löytynyt mitään todisteita Walleniuksen yhteyksistä puolalaisiin.[48]

Walleniuksen jutun merkitys suomalais-ruotsalaisten suhteiden kannalta

Zilliacuksen ja Karikosken matka osoittautui menestykselliseksi: yhteistyö yleisesikuntien välillä sai yhä kiinteämpiä muotoja ja vierailun aikana suunnitellut matkat toteutuivat seuraavan vuoden aikana. Kapteenit Ehrensvärd ja Wrede vierailivat Suomessa ja vastaavasti kenraalima-

juri Oesch, vastaleivottu yleisesikunnan päällikkö vieraili Tukholmassa.

Merkittävintä on havaita kuinka tärkeänä Suomen ulkoasiainjohto, tasavallan presidentti, hallitus ja erityisesti ulkoministeri Procopé, pitivät 1920-luvulla aloitettua sotilaallista yhteistyötä Suomen ja Ruotsin yleisesikuntien välillä. Huhuihin Puolan vaikutuksesta reagoitiin erittäin voimakkaasti ja ryhdyttiin kaikkiin käytettävissä oleviin toimenpiteisiin niiden kumoamiseksi. Procopé näki kovasti vaivaa vakuuttaakseen ruotsalaisille ulkopoliittisen suuntauksen Ruotsiin olevan reunavaltiosuhteita tärkeämpi.

Tämä muuttaa melkoisesti perinteellistä käsitystä Procopésta reunavaltiopoliitikkona tai "loistavan eristäytymisen" kannattajana. Mutta niin muuttuu myös kuva kenraali Walleniuksesta, joka osoittautuukin olevan pohjoismaisen suuntauksen eräitä ensimmäisiä arkkitehtejä.

Ruotsin yleisesikunnan myönteiseen asenteeseen yhteistyötä kohtaan ei Walleniuksen jutulla ollut merkitystä — kuten myöhemmätkin tapahtumat osoittivat. He ponnistelivat laatiakseen Suomesta saamiinsa tietoihin perustuen mahdollisimman pitkälle kehitetyt suunnitelmat Kansainliiton puitteissa tehtävän sanktioavun toteuttamiseksi mahdollisen suomalais-venäläisen sodan sytyttyä. Poliittista menestystä ei yleisesikunnalla ollut vielä vuoteen 1930 mennessä mutta upseerit perustelivat toimintaansa viittaamalla ensimmäistä maailmansotaa edeltäneeseen tilanteeseen Englannin ja Ranskan välillä. Sotilasliittoahan ei näiden maiden välillä ollut, mutta molemmat yleisesikunnat olivat "entente cordialen" -hengessä laatineet valmiit avustussuunnitelmat, jotka sitten voitiin välittömästi toteuttaa poliittisen tilanteen sen salliessa. Ruotsalaiset "Antingen-Eller"-upseerit uskoivat hallituksen joutuvan viimeistään yleisen mielipiteen painostuksesta toteuttamaan Kansainliiton peruskirjan Ruotsille antamat velvoitteet.[49]

Lähes kymmenen vuotta myöhemmin, helmikuussa 1940 Suomen armeijan käydessä sitkeää viivytystaistelua Karjalan kannaksella, pani eräs sotilaallisen yhteistyön pääsuunnittelijoista, Ruotsin puolustusvoimien esikuntapäällikkö, kenraali Axel Rappe kaiken arvovaltansa peliin taivuttaakseen P. A. Hanssonin hallituksen hyväksymään kauan valmiina olleet suunnitelmat 80.000—100.000 miehen lähettämisestä.[50] Nämä suunnitelmat eivät koskaan toteutuneet, mutta sotilaallisen yhteistyön tuloksina voidaan yhtä hyvin pitää niiden lähes 9.000 miehen ja sotatarvikkeiden lähettämistä talvisodan Suomen rintamille.

Lähdeviitteet

1. C. A. EHRENSVÄRD: Upseerin muistelmat (1966) s. 56 sekä Den Svenska insatsen i Finlands Frihetskrig år 1918, s. 36.
2. AXEL RAPPE: Sveriges läge. En krigspolitisk studie (1923) s. 106—107.
3. JORMA KALELA: Grannar på skilda vägar. Det finländsk-svenska samarbetet i den finländska och svenska utrikespolitiken 1921—1923 (1971) s. 204.
4. Luvun loppuosa perustuu tekijän lisensiaattityöhön. MARTTI TURTOLA: Suomalais-ruotsalainen sotilaallinen yhteistyö 1923—1933. Helsingin yliopisto, valtiotieteellinen tiedekunta, poliittisen historian lisensiaattityö toukokuussa 1979.
5. HELGE JUNG (toim.): Antingen-Eller. Freds- och försvarsproblemet i saklig belysning (1930).
6. MARTTI TURTOLA: Suomalais-ruotsalainen sotilaallinen yhteistyö 1923—1933.
7. Ks. mm. LAURI HYVÄMÄKI: Sinistä ja mustaa. Tutkielmia Suomen oikeistoradikalismista. Ståhlbergin kyyditys (1971) s. 209—210.
8. ANNI WALLENIUS: Kyyditys (1972), s. 182—191 ja 350.
9. ANNI WALLENIUS, kenraali K. M. Walleniuksen kirje tekijälle 26. 10. 1979 sekä kenraali Walleniuksen haastattelu 31. 10. 1979.
   Sekä kirjeessään että haastattelussa kenraali Wallenius kiisti jyrkästi olleensa mitenkään osallinen presidentti Ståhlbergin kyydityksen. Niin kenraali Wallenius kuin kirjailija Anni Walleniuskin teoksessaan "Kyyditys" antavat ymmärtää yleisesikunnan päällikön joutuneen provokaation uhriksi. Anni Wallenius viittaa siihen mahdollisuuteen, että etsivä keskuspoliisi olisi ollut kyydityksen takana tai ainakin tietoinen siitä. Tämän kirjoittajalla ei ole ollut mahdollisuutta laajemmin perehtyä Ståhlbergin kyydityistä koskevaan aineistoon, mutta kaikki myöhemmät tutkimukset ovat vahvistaneet kenraali K. M. Walleniuksen syyttömyyttä.
10. ANNI WALLENIUS: Kyyditys, s. 29.
11. 27. 10. 1930 UD/HP 1 af XXXII. Ribbing Helsingistä UD:lle, Beck-Friisille. HYVÄMÄKI, s. 214—215.
12. Esim. 24. 9. 1928 UD/HP 1 af XXII. Hamilton Helsingistä osastop. Erik Bohemanille.
13. 24. 5. 1930 UD/HP 1 af XXIV. Hamilton Helsingistä Tryggerille. Polsk aktivitet i Helsingfors.
14. Eversti Per Zilliacuksen kirje tekijälle 30. 8. 1979.
    Zilliacuksen haastattelu 17. 9. 1979.
    Kenraali K. M. Walleniuksen haastattelu 31. 10. 1979.
15. Zilliacuksen haastattelu 17. 9. 1979. Haastateltavan muistikuvan mukaan oli Procopé lausunut tullessaan YE:aan ensi kerran Walleniuksen jutun jälkeen: "No, nyt sitten kaikki paperit pöydälle, ulkomaiset sopimukset ja muut!"
    28. 10. 1930 UD/HP 1 af XXXII. Ribbing Helsingistä Ramelille. Keskustelu ulkomin. Procopén kanssa. Myös 28. 10. 1930 VA/Procopén kok. 26. Min. Procopén muistiinpanoja. Keskustelu Ribbingin kanssa.
16. 25. 10. 1930 UD/HP 1 af XXXI. Ribbing Helsingistä ulkomin. Ramelille. Keskustelu ulkomin. Procopén kanssa.
17. 28. 10. 1930 UD/HP 1 af. XXXII.
18. 31. 10. 1930 UD/HP 1 af XXXII. Suomen hallituksen nootti Ruotsin ulkoministeriölle.
19. 6. 11. 1930 VA/Procopén kok./26. Min. Procopén muistiinpanoja. Keskustelu Ruotsin asiainhoitajan kanssa.
20. 6. 11. 1930 UD/HP 1 af XXXIII. Ribbing Helsingistä Bohemanille. Boheman itse on ilmeisesti tehnyt erittäin voimakkaita lyijykynäalleviivauksia Ribbingin lähettämään raporttiin.

21. 5. 11. 1930 VA/UM 5C2:6 rap. 3. Raf. Erich Tukholmasta Procopélle. Keskusteluja UD:ssa.
22. 8. 11. 1930 VA/Procopén kok./26 ja 54. Min. Procopén muistiinpanoja.
23. 8. 11. 1930 VA/Procopén kok./25 ja 54. Procopén papereista käy kuitenkin selville, että hänen mainitsemansa muistion jakelu oli seuraava: Tasavallan presidentti, pääministeri, arkisto, *Tukholman lähettiläs* ja ulkoministeri itse. Toisin sanoen Erich sai kuitenkin virallista tietä tietää upseerien matkasta, ja kaiken lisäksi Karikoski ja Zilliacus kävivät tapaamassa Erichiä Tukholmassa oleskelunsa aikana (Zilliacuksen haastattelutieto).
24. 8. 11. 1930 UD/HP 1 af XXXIII. Ribbing Ramelille. Koskee suomalaisten yleisesikuntaupseerien vierailua.
25. Zilliacuksen kirje tekijälle 30. 8. 1979 ja Zilliacuksen haastattelu 17. 9. 1979.
26. 8. 11. 1930 UD/HP 1 af XXXIII. Ribbing Helsingistä Ramelille.
27. ibid.
28. LAURI KRISTIAN RELANDER: Presidentin päiväkirja II. Muistiinpanoja vuosilta 1928—1931 s. 495—496.
29. Zilliacuksen haastattelu 17. 9. 1979.
30. 25. 11. 1930 SA T 2866/7. YE:n ark. Yhteistoiminta Ruotsin kanssa. Selostus ev. Zilliacuksen ja evl. Karikosken tekemästä virkamatkasta Tukholmaan 7.—16. 11. 1930.
31. ibid.
32. Zilliacuksen haastattelu 17. 9. 1979 ja Zilliacuksen kirje tekijälle 30. 8. 1979.
33. ibid. sekä 25. 11. 1930 SA T 2866/7.
34. ibid.
35. ibid.
36. 22. 11. 1930 SA T 2866/7. YE:n ark. Karikoski ja Zilliacus: Suhteet Ruotsiin sekä Zilliacuksen haastattelu ja kirje tekijälle.
37. ibid.
38. Zilliacuksen haastattelu 17. 9. 1979.
39. 22. 11. 1930 SA T 2866/7. YE:n ark. Karikoski ja Zilliacus: Suhteet Ruotsiin.
40. ibid.
41. Zilliacuksen haastattelu.
42. 25. 11. 1930 SA T 2866/7. YE:n ark. Karikoski ja Zilliacus: Yhteistoiminta Ruotsin kanssa.
43. Zilliacuksen haastattelu.
44. 11. 11. 1930 UD/HP 1 af XXXIII. Boheman Tukholmasta Ribbingille.
11. 11. 1930 UD/HP 1 af XXXIII. Bohemanin muistio. Koskee Ribbingin raporttia keskustelusta Procopén kanssa.
45. Zilliacuksen haastattelu sekä SOU 1935:38 Försvarsdepartementet. Betänkande med förslag till ordnande av Sveriges försvarsväsende. Avgivet av 1930 års försvarskomission.
46. 11. 11. 1930 UD/HP 1 af XXXIII. Boheman Tukholmasta Ribbingille sekä Bohemanin muistio samalta päivältä.
47. Ks. ed. ja myös HYVÄMÄKI sekä W. M. CARLGREN: Varken-eller. Reflexioner kring Sveriges Ålandspolitik 1938—1939 s. 34—35.
48. 11. 11. 1930 UD/HP 1 af XXXIII. PM koskee Ruotsin ulkoministerin ja lähettiläs Erichin keskustelua.
49. Zilliacuksen haastattelu 17. 9. 1979.
50. CARLGREN s. 191.

Summary

THE ABDUCTION OF PRESIDENT K J STÅHLBERG AND THE MILITARY COOPERATION BETWEEN FINLAND AND SWEDEN IN 1930.

The autonomous Grand Duchy of Finland had succeeded in gaining full independence from her former mother country, Russia, as a result of the situation created by the First World War and the Russian Revolution. The declaration of independence of 6 December 1917 was, however, soon succeeeded by a civil war, where the nonsocialists or "white", who held the legal governmental powers, fought the rebels or "red", who were supported by the Bolzhevik Russian forces still remaining in Finland.

Due to the critical situation the legal government of Finland in spring 1918 called for German troops to support the repression of the rebellion of the Red Guards and the Russian troops. When the war turned into a success for the white side, the Germans remained. Only the breakdown of the German Empire in November 1918 forced the troops to withdraw from Finland. The Finnish Government had wanted to keep the German troops in the country to compensate for the feared attack threat from Bolzhevik Russia. The German withdrawal from the Baltic did not change the military balance to any significant degree, because England sent naval forces to the area.

Up to the turn of the decade Finland's position was fairly favourable: Soviet Russia was weakened by intervention wars and the entente presence in the Baltic gave the new small states security. On the other hand it looked more and more decided that the feared Bolzhevik government had come to stay in Russia. Under these political circumstances the Finnish government signed a peace treaty with Soviet Russia in Tartu in October 1920.

The Finnish leadership, both politicians and military, feared that Soviet Russia — after her recovery — would try to regain the liberated areas.

This fear was to be one of the most important principles when the leaders for Finnish foreign policy and the Defence Forces made decisions concerning the security of the country between the world wars. As Germany was weak and the victorious powers withdrew from the Baltic, Finland had to seek support from other directions for her security solutions.

One solution was the association with the so called border states or those new states, which had gained independence from Russia as a result of the First World War. By and by there were indications showing that

too close a cooperation with the border states would bring about more risks than security. The strongest of the nations, Poland, pursued a policy, which was too reckless for Finland and the independence of the small Baltic states, Estonia and Lithuania was not even regarded as a permanent phenomenon.

Perhaps would the most natural ally for Finland have been Sweden if not merely for historical and cultural reasons. Sweden was also a former mother country. But Sweden's foreign policy was based on neutrality more than 100 years old and proved good in the last World War. Both countries belonged to the League of Nations but their views differed clearly, Sweden belonging more or less to the group led by England and Finland supporting the policy of implementing the sanction system put forward by France. As a defence coalition proper with Sweden was impossible for the time being — as proved by the vain attempt by the Swedish Foreign Minister Mr. Carl Hederstierna in October 1923 — it could be possible to tie Sweden to the defence of Finland by means of the sanction statutes of the League of Nations. Especially Finland was interested in material aid but also support as to naval, air and ground forces was held important. From the point of view of negotiation progress it proved to be very important that the leadership of the Swedish Defence Forces were prepared to cooperate, regardless of official foreign policy, with the Finnish military and foreign policy leadership.

As early as from the first years of the 1920's but especially from 1925 onwards remarkably extensive cooperation was launched concerning the exchange of information and planning between the General Staffs of Finland and Sweden. Relying on information given by the Finnish military leadership the Swedish General Staff drafted detailed and accurate plans for the dispatch of a sanction army of 4 to 6 divisions to Finland in case of a Russian attack. From 1927 on the Chief of the Swedish General Staff tried to persuade the country's political leaders to accept aid to Finland in case of war. For her part Finland actively tried to work in favour of enlarged sanction obligations in the League of Nations.

One of the motives of the Swedish military leaders to enter into cooperation was the evident wish to draw Finland from the Polish-led border state which it regarded as forming a threat against Nordic stability. Against this background it is easy to understand why the alleged Polish participation in the abduction of President K J Ståhlberg by the ultra-rightist Lapua movement irritated the Swedish leadership. A particular reason for anxiety was the fact that general K M Wallenius, Chief of the Finnish General Staff and active participant in the Finnish—Swedish cooperation, according to the first information seemed to have been involved in the kidnapping of the President. In order to ward off the scruples concerning the Polish involvement in the alleged coup plans the Finnish Government and the military leadership took swift actions by

sending two general staff officers of high rank to Stockholm to clarify the matter personally.

The Finnish investigations gave no evidence that the abduction of the liberal ex-President, who devoutly opposed the ultra-rightist movement would have been a plot by external powers. In the following court trial the Chief of the General Staff was totally acquitted. As such the kidnapping was a mystery, and its motives have not up to this day been thoroughly clarified.

The Finnish general staff officers, Colonel Per Zilliacus and Lt. Colonel V Karikoski, managed to calm down both the military leaders and the Foreign Office of Sweden. As a result of this visit the exchange of information as a part of military cooperation got new momentum and an indication of confidence was the invitation to Sweden for the new Chief of the General Staff, Major General K L Oesch. As to the research of Finnish—Swedish relations the interest of the episode lies in the fact how strong an emphasis the Finnish military leaders, but particularly also the government, put on the undisturbed development of the relations with Sweden.